

Nr 196.

Av herr **Lindhagen**, om undersökning av världsspråket *esperantos* företräde såsom officiellt världsspråk.

I en föregående motion har framförts folkkravet på en internationell överläggning om ett världsspråk vid sidan av modersmälen. Till denna angelägenhet må såsom en sak för sig här anknytas några erinringar om det världsspråkssystem, som bör väljas.

Världsspråksfolket, som under senare tider hängivit sig åt denna angelägenhet, har ganska klart för sig följande självklara förutsättningar: världsspråket måste vara neutralt, logiskt byggt och överkomligt för de stora folklagren. Därmed äro alla nationalspråk uteslutna från att upphöjas till världsspråk. Inget av dem uppfyller nämligen något av dessa tre grundbetingelser.

Världsspråket måste vara neutralt. Den språkfamilj, som fick sitt nationalspråk upphöjt till världsspråk, skulle få ett överväldigande inflytande i alla avseenden över alla andra folk, ja, det skulle i tidernas längd kanske införliva dem med sig. Detta kunna de andra nationaliteterna icke nu finna sig uti.

På grund av den slaviska vördnaden för de tre privilegierade nationalspråken har knappast någon av dessa språks tillskyndare kommit sig för att föreslå till världsspråk något annat än ett av dessa tre nationalspråk, ehuru säkerligen andra, såsom exempelvis spanskan, äga på grund av sin byggnad och uttal större förutsättningar.

Tyskan är nu definitivt utslagen genom kriget. Återstå således såsom rivaler franskan och engelskan. De franska anspråken dominera ännu folkförbundet. Från detta kan således ej väntas något initiativ under de närmaste tiderna. Motion väcktes en gång inom förbundet till förmån för det neutrala, logiska och överkomliga världsspråket *esperanto*. Detta förordades ock av förbundets sekreteriat. Men förslaget föll i förbundets av det franska inflytandet behärskade kommissionen för intellektuellt samarbete, till vilken avgörandet hänvisades. Sedan ha de regeringsombud som intressera sig för *esperanto* icke vidare återkommit. Till dem hörde särskilt målsmännen för lilla ententen. Man säger att en huvudsaklig anledning därtill varit, att dessa länders statsmän »icke vilja äventyra sitt inflytande» i förbundet, genom att komma i minoritet för något av sina förslag. Det är icke uteslutet att så kan vara förhållandet. Ty en sådan mentalitet vilar för närvarande över parlamentarismens idé i praktiken.

Den andra rivalen, engelskan, har på de europeiska tinnarne flera före-

språkare än franskan. Merendels otillgängliga för världsspråksidén, kunna de ej tänka sig något annat språk få ifrågakomma än ett av dessa tre språk, vilka anses utgöra förutsättning för »bildning». Med denna bildning förhåller sig det emellertid på det sättet, att fransmän och engelsmän i regel äro obildade i alla andra språk än deras eget. Vid internationella förhandlingar kunna de sämre än de flesta följa med desamma. Trots detta hava de en företrädesrätt att alltid få tala på sitt modersmål och samtidigt, ehuru detta ju icke är någon förtjänst, bli betraktade av auditoriet såsom utposter för den högsta »bildningen» inom detsamma.

Själva taga de engelsktalande inga initiativ att göra sitt språk till världsspråk. De äro mera passiva än fransmännen i detta avseende. Det är från anhängarna i mindre länder av engelskans, franskans och tyskans supremati, som man kastar sig över engelskan som världsspråk, om det nu nödvändigtvis skulle behövas något sådant. Särskilt stå här svenskarna i första ledet, ehuru även de nationalistiska i andra frågor hava de ingenting emot att bliva angliserade på förenämnda omväg. Emellertid tar icke heller svensken något initiativ. Han begagnar blott förord för engelskan för att få bibehålla de förtryckta språkens förnedring.

Ett undantag utgör dock professorn i engelska språket Zachrisson i Uppsala. Han har länge ivrat för engelskan såsom världsspråk. Kravet på att ett sådant språk skall vara neutralt, upptar han dock aldrig till bedömande. Anspråken att det bör vara logiskt och överkomligt för de stora folklagren anser han tillräckligt uppfyllda i engelskan. Dock har han måst medgiva, att logiken brister fullständigare än i något annat språk mellan skrift och uttal. Knappast ett ord uttalas så, som det skrives, och ett så barbariskt tungomål kan väl redan av denna anledning icke ifrågakomma sasom ett mänsklighetens gemensamma språk till samförstånd. Denna brist har nu professor Zachrisson sökt avhjälpa genom att utarbета ett språk kallat Anglic. Det är, såsom redan namnet angiver, fortfarande engelska eller med andra ord ett nationalspråk. Men han har sökt att i möjligaste mån rätta skriftspråket efter uttalet. Därigenom kommer emellertid de latinska rötterna i det engelska skriftspråket att fördunklas eller utplånas och förvandlas därigenom mer eller mindre till en lumphög. Anglic innefattar således ett försök att med ett oneutralt språk, byggt på en lumphög, söka lösa världsspråksfrågan. Jag förmodar att även de engelsktalande i det stora hela skola komma att ställa sig minst sagt tveksamma.

Det återstår således, vilket också är det intresserade världsspraksfolkets samlade mening, såsom enda utväg, att skapa ett särskilt språk, som är både neutralt, logiskt och överkomligt för de stora folklagren.

Specialister på en sådan uppfinning framträda här och var sedan länge och söka överbjuda varandra för att finna det »bästa möjliga språket». Det bästa uppnås dock aldrig i vår värld. Allra minst har det inträffat, att det sämsta möjliga kan, såsom nu här och var ifrågasättes, i ett slag hoppa över till det bästa. Man må också besinna, att dessa uppfinnare intressera

sig ganska litet för mänskligheten. Den som i världsspråksfrågan bara väntar på det bästa kommer att ruinera världsspråket. De »moderna» Ido, Occidental, Novial och Anglic äro säkerligen icke heller det bästa. Ido har ju redan¹ övergivits av sina gamla ledare. Medan de syssla med att slå ihjäl varandra går tiden och nya moderna system komma att beteckna de nämnda konkurrenterna såsom »alldeles föråldrade och ohjälpligt distan-serade». På detta sätt får mänskligheten aldrig något världsspråk.

Folken böra därför nu taga saken i egen hand. Man har i detta världsproblem hunnit fram till en milstolpe, som icke bör föraktas. Det har kommit ett språk som uppfyller de primära betingelserna att vara neutralt, logiskt och överkomligt för alla. De ändlösa uppfinningarna böra någon gång göra halt. Man måste till sist bestämma sig för ett visst språk, annars rinna som sagt alla bemödanden bort i sanden.

Verkligheten säger oss nu, att esperanto är det enda världsspråk, som för närvarande blivit en realitet både på djupen och alltmer även upp emot höjderna.

Det studeras och inläres i vinklar och vrår i alla länder som i intet annat världsspråkssystem. Jag har hört det talas flytande i alla frågor. Jag har bevistat en kongress, representerande 37 nationalspråk, med esperanto som enda kongressspråk. Det har även slagit nationalspråken ur brädet så tillvida, att endast en esperantist kan resa så gott som genom hela världen och röra sig även bland folken med ledning av sitt språk med stöd av dess internationella organisation.

Esperanto användes redan som internationellt korrespondentspråk av handelskamrar, nykterhetsorganisationer och andra sammanslutningar. Det har som sagt förordats av folkförbundets sekretariat i en omfattande utredning och av engelska vetenskaps societetens språkkommitté. En mängd arbetsorganisationer och ideella sammanslutningar ha anslutit sig till esperanto. Icke på grund av insikt om att det skulle vara det bästa som kan uppfinnas, utan därför att de förstätt, att det måste bli ett slut på de ändlösa uppskoven och att här förelåg något, som visat sig mäktigt att omvandla drömmen till verklighet.

Det experimenteras alltmer med esperanto i skolorna i många länder, många regeringar sända ombud till esperantokongresserna, det har vunnit tillträde till telegrafverken och radioutsändningarna o. s. v.

Asien gynnar esperanto såsom ett för dess folk överkomligt språk. Japaner och kineser lära erinra, att esperantos nybildning av ord påminner i viss mån om de japanska och kinesiska språkssystemen. Universitet i Japan ha utbytt sina rapporter på franska, engelska eller tyska mot rapporter på esperanto. I Asiens uppvaknande ingår över huvud taget en föresats att frigöra sig från det europeiska språkförtrycket.

En stor litteratur föreligger på esperanto. Översättningar fran nationalspråk på alla områden låta sig väl genomföras.

Nationalspråken ha smärtfritt men kaotiskt bytt gestalt under tidernas lopp. I vissa fall ha de från början till och med tillverkats genom påbjuden sammansmältning av munarter. Det unga världsspråket kan organiskt med insiktsfull ledning oavslätligt förbättras under evolutionen. Folkförbundets sekretariat har förklarat att esperanto redan är vordet ett levande språk, som talas i alla världsdelar och är mäktigt av utveckling. Det skulle, antaget som världsspråk, i varje fall omedelbart revolutionera de mellanfolkliga förhållandena genom att möjliggöra andarnas förbrödning och jämbördigt inflytande. Detta är i sanning vinning nog.

Jag är inkompetent att bedöma esperantos språkssystem i jämförelse med andra. Måhända kan här som på andra områden i vår ofullkomliga värld uppfinnas något bättre. På mig har en gång ganska mycket imponerat bemödanden i Sverige för ett språkssystem kallat Mondial. Det ville i överkomlig mån sammansmälta alla stora språkstammar till ett världsspråk i motsats till bemödanden att bygga det företrädesvis på de latinska språkens rötter. Hannes Sköld, det för tidigt bortgångna språkgeniet, var med i detta bemödande.

Men jag måste säga mig, att den nyss skildrade frammarschen av esperanto icke är något, som lätt och lustigt får lekas med som om det vore luft. Ingen har rätt att ansvarslost förkunna för alla dessa arbetare i vingården, att deras tysta bemödanden äro fåfäng möda. Den nuvarande situationen förtjänar att med ansvar övervägas. Och det brukar ej anses tillrädligt att kasta ut barnet med badvattnet.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen ville, jämte det i en föregaende motion förordade uttalandet för den rena världsspråksidéen, tillika hos Kungl. Maj:t ifrågasätta en undersökning av världsspråket esperantos företräde att bära efter internationell överenskommelse godkännas som officiellt världsspråk.

Stockholm den 31 januari 1931.

Carl Lindhagen.